

Kongregacija za verski nauk

Doktrinalno navodilo
o nekaterih vprašanjih,
ki zadevajo udejstvovanje
in vedenje katoličanov
v političnem življenju

DRUŽINA

Ljubljana
2003

Kongregacija za verski nauk

Doktrinalno navodilo
o nekaterih vprašanjih,
ki zadevajo udejstvovanje
in vedenje katoličanov
v političnem življenju

Ljubljana
2003

Cerkveni dokumenti – Nova serija št 1

Kongregacija za verski nauk, Doktrinalno navodilo o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo udejstvovanje in vedenje katoličanov v političnem življenju. Izvirnik: Congregazione per la dottrina della fede, Nota dottrinale circa alcune questioni riguardanti l'impegno e il comportamento dei cattolici nella vita politica, Città del Vaticano 2002.

Prevod
Matej Leskovar

Lektoriranje
Marija Bratina

Urednik
Rafko Valenčič

Oblikovanje
Lucijan Bratuž

Izdala
Družina, d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana,
Odgovarja dr. Janez Gril

Tisk
Tiskarna Schwarz d. o. o., Ljubljana

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
260.2

DOKTRINALNO navodilo o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo udejstvovanje in vedenje katoličanov v političnem življenju / [pripravila] Kongregacija za verski nauk : [prevod Matej Leskovar]. - Ljubljana : Družina, 2003. - (Cerkveni dokumenti Nova serija ; 1)

Prevod dela: Nota dottrinale circa alcune questioni riguardanti l'impegno e il comportamento dei cattolici nella vita politica

ISBN 961-222-442-0

1. Congregazione per la dottrina della fede (Roma). - I.

Kongregacija za verski nauk (Roma) glej Congregazione per la dottrina della fede (Roma)

122673152

Kongregacija za verski nauk

DOKTRINALNO NAVODILO
o nekaterih vprašanjih,
ki zadevajo udejstvovanje
in vedenje katoličanov
v političnem življenju

Potem ko se je posvetovala s Papeškim svetom za laike, je Kongregacija za verski nauk sprejela mnenje, da je primerno objaviti sledeče »Doktrinalno navodilo o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo udejstvovanje in vedenje katoličanov v političnem življenju«. Navodilo je naslovljeno na škofo katoliške Cerkve in še posebej na katoliške politike ter na vse verne laike, poklicane k udeležbi v javnem in političnem življenju v demokratičnih družbah.

1. Stalni nauk

1. Kristjanovo udejstvovanje v svetu se je v dva tisoč letih zgodovine izražalo po različnih poteh. Ena od njih se je udejanjila z udeležbo v političnem delovanju: kristjani, je zapisal neki cerkveni pisec iz prvih stoletij krščanstva, »so udeleženi v javnem življenju kot državljani«. ¹ Cerkev časti med svojimi svetniki številne moške in žene, ki so Bogu služili po svojem velikodušnem udejstvovanju v političnih in vladnih dejavnostih. Med njimi je sv. Tomaž More, razglašen za zavetnika vladajočih in politikov, ki je znal prav do mučeništva pričevati o »neodtujljivem dostojanstvu vesti«. ² Četudi je bil podvržen raz-

ličnim oblikam psihološkega pritiska, je zavrnil vsakršen kompromis in je, ne da bi opustil »trajno zvestobo oblasti in zakonitim ustanovam«, po kateri se je odlikoval, s svojim življenjem in smrtjo potrdil, da »človeka ni mogoče ločiti od Boga, politike pa ne odo morale«. ³

Današnje demokratične družbe, v katerih so pohvalno vsi udeleženi v upravljanju države v ozračju prave svobode, ⁴ zahtevajo nove in širše oblike udeležbe državljanov, kristjanov in nekristjanov, v javnem življenju. Pravzaprav lahko z izvolitvijo zakonodajalcev in oblastnikov in tudi na druge načine vsi prispevajo k oblikovanju političnih usmeritev in zakonodajnih izbir, ki po njihovem mnenju kar najbolj koristijo skupnemu dobremu. ⁵ Življenje v demokratičnem političnem sistemu se ne more koristno odvijati brez dejavne, odgovorne in velikodušne vpletenosti vseh ljudi, čeprav »v vsej različnosti in dopolnjevanju oblik, ravni, dolžnosti in odgovornosti«. ⁶

Z izpolnjevanjem skupnih državljanskih dolžnosti, »ki jih vodi krščanska vest«, ⁷ in v skladu z vrednotami, ki so z njo skladne, verni laiki opravljajo tudi njim lastno nalogo, da na krščanski način oblikujejo časni red, spoštuječ njegovo naravo in legitimno avtonomijo, ⁸ in sodelujejo z drugimi državljani v skladu s posebno usposobljenostjo in z lastno odgovornostjo. ⁹ Posledica tega osnovnega nauka 2. vatikanskega koncila je, da se »krščanski laiki dejansko ne morejo odreči udeležbi v 'politiki', torej mnogovrstnim oblikam gospodarskega, družbenega, pravnega, administrativnega in kulturnega delovanja, namenjenega organskemu in institucionaliziranemu doseganju skupnega dobrega,« ¹⁰ kar vključuje uveljavljanje in obrambo dobrin, kot so javni red in

mir, svoboda in enakost, spoštovanje človekovega življenja in okolja, pravičnost, solidarnost itd.

Navodilo nima namena ponavljati vsega cerkvenega nauka, ki ga sicer v glavnem povzema *Katekizem katoliške Cerkve*, ampak hoče samo spomniti na nekatera načela krščanske vesti, ki navdihujejo družbeno in politično zavzetost katoličanov v demokratičnih družbah.¹¹ V zadnjem času so se namreč, pogosto pod pritiskom dogodkov pojavile dvoumne usmeritve in sporna stališča, zaradi katerih je primerno pojasniti pomembne vidike in razsežnosti tematike, o kateri teče beseda.

2. Nekaj osrednjih vozlišč v današnji kulturni in politični razpravi

2. Danes je civilna družba v zapletenem kulturnem toku, ki kaže na konec nekega obdobja in negotovost pred novim, ki vstaja na obzorju. Veliki dosežki, ki smo jim priča, zahtevajo preverjanje pozitivne poti, ki jo je opravilo človeštvo pri iskanju napredka in zavzemanje za bolj človeške življenjske razmere. Rast odgovornosti v razmerju do dežel, ki so še na poti razvoja, je gotovo znamenje velikega pomena, ki kaže čedalje večjo občutljivost za skupno dobro. Hkrati pa ob tem ni mogoče zamolčati velikih nevarnosti, v katere bi nekatere kulturne težnje hotele usmeriti zakonodajalce in zatorej tudi oblike vedenja prihodnjih rodov.

Danes je mogoče ugotoviti določen kulturni relativizem; svoje očitne znake kaže v teoretičnem izrazu in v obrambi etičnega pluralizma, ki uzakonjuje propad in razpustitev razuma in

načel naravnega moralnega zakona. Zaradi te težnje, žal, ni nič nenavadnega, če v javnih izjavah srečujemo trditve, po katerih je takšen etični pluralizem pogoj za demokracijo.¹² Tako se dogaja, da po eni strani državljani zahtevajo za svoje moralne izbire najvišjo obliko avtonomije, po drugi pa zakonodajalci menijo, da spoštujejo takšno svobodo izbire, ko formulirajo zakone, ki zanemarjajo načela naravne etike in se prepuščajo zgolj ustrežljivosti do določenih minljivih kulturnih ali moralnih usmeritev,¹³ kakor da bi bila vsa mogoča pojmovanja življenja enako vredna. Hkrati se ob varljivem sklicevanju na vrednoto strpnosti od velikega dela državljanov – med njimi katoličanov – zahteva, naj bi se odpovedali sodelovanju v družbenem in političnem življenju lastne države; sodelovanju, ki bi bilo skladno s pojmovanjem osebe in skupnega dobrega, za katerega menijo, da je človeško resnično in dobro ter ga želijo prispevati s pomočjo zakonitih sredstev, katera daje demokratični pravni red enako na voljo vsem članom politične skupnosti. Zgodovina 20. stoletja prepričljivo dokazuje, da imajo prav tisti državljani, ki menijo, da je popolnoma napačna relativistična teza, po kateri ni moralnega merila, zakoreninjenega v sami človekovi naravi, katerega sodbi se mora podvreči vsako pojmovanje posameznika, skupnega dobrega in države.

3. To relativistično pojmovanje pluralizma nima nič opraviti z legitimno svobodo katoliških državljanov, da se med političnimi izbirami, združljivimi z vero in z naravnim moralnim zakonom, odločijo za tisto, ki po njihovi presoji bolj ustreza zahtevam skupnega dobrega. Politična svoboda ni in ne more biti utemeljena na relativistični ideji, da so vsa pojmovanja o člo-

vekovem dobrem enako resnična in enako vredna, ampak je utemeljena na dejstvu, da politične dejavnosti od primera do primera merijo v zelo konkretno uresničitev resničnega človeškega in družbenega dobrega v dobro opredeljenem zgodovinskem, zemljepisnem, ekonomskem, tehnološkem in kulturnem zgodovinskem okolju. Iz konkretnosti uresničitve in raznolikosti okoliščin v splošnem vzniknejo mnogotere usmeritve in rešitve, ki pa morajo biti moralno sprejemljive. Ni naloga Cerkve, da oblikuje konkretne rešitve – in še manj edino veljavne rešitve – za časa vprašanja, ki jih je Bog prepustil svobodni in odgovorni presoji vsakega posameznika, četudi je njena pravica in dolžnost, da izreka moralne sodbe o časnih resničnosti, kadar to zahtevata vera ali moralni zakon.¹⁴ Kakor je kristjan dolžan »priznavati upravičena, čeprav med seboj razlikujoča se mnenja glede urejanja časnih zadev«,¹⁵ tako je tudi poklican, da se ne strinja s pojmovanjem pluralizma, katerega osnova je moralni relativizem, in je škodljivo za samo demokratično življenje. To namreč potrebuje prave in trdne temelje, se pravi etična načela, o katerih se zaradi njihove narave in zaradi njihove vloge temelja družbenega življenja ni mogoče »pogajati«.

Na ravni konkretnega političnega boja je treba pripomniti, da prigradni značaj nekaterih izbir na družbenem področju, dejstvo, da so pogosto z vidika morale mogoče različne strategije, ki naj bi privedle do tega, da bi uresničili ali zjamčili isto temeljno bistveno vrednoto, možnost različnih interpretacij nekaterih osnovnih načel politične teorije, pa tudi tehnična zapletenost velikega dela političnih problemov pojasnijo dejstvo, da lahko v splošnem obstaja množica strank,

med katerimi lahko katoličani izbirajo, da bi udeležili – na prav poseben način prek parlamentarnega predstavnštva – svojo pravico-dolžnost pri vzpostavljanju družbenega življenja svoje dežele.¹⁶ Vendar te očitne ugotovitve ne smemo mešati z nejasnim pluralizmom pri izbiri bistvenih moralnih načel in vrednot, na katere se sklicujemo. Legitimna pluralnost časnih izbir ohranja nedotaknjeno matrico, iz katere izhaja dejavna zavzetost katoličanov v politiki, ta pa se neposredno sklicuje na krščanski moralni in družbeni nauk. S tem naukom bi se morali katoliški laiki zmeraj soočati, da bi mogli biti prepričani, da njihovo lastno udeležbo v političnem življenju zaznamuje dosledna odgovornost za časne stvarnosti.

Cerkev se zaveda, da pot demokracije sicer po eni strani najbolj izraža neposredno udeležbo državljanov pri političnih izbirah, po drugi strani pa je mogoča samo toliko, kolikor ima za podlago pravilno pojmovanje *osebe*.¹⁷ Pri tem načelu udejstvovanje katoličanov ne more sprejeti nobenega kompromisa, ker bi sicer prenehali pričevati za krščansko vero v svetu in za notranjo enotnost in doslednost samih vernikov. Demokratična struktura, na kateri se hoče vzpostavljati sodobna država, bi bila precej krhka, če ne bi postavila za svoj temelj središčnega položaja osebe. Sicer pa prav spoštovanje osebe omogoča demokratično udeležbo. Kot uči 2. vatikanski cerkveni zbor, je varovanje »osebnih pravic nujni pogoj, da morejo državljani, bodisi kot posamezniki bodisi kot skupine dejavno sodelovati v življenju in pri vodstvu države.«¹⁸

4. Iz te točke se razprostira kompleksna mreža perečih vprašanj, ki jih ni mogoče primerjati z

vprašnji preteklih stoletij. Znanstveni napredek je namreč dosegel cilje, ki pretresajo vest in zahtevajo, da najdemo rešitve, sposobne dosledno in trdno spoštovati etična načela. Vendar pa smo priča zakonodajnim postopkom, ki hočejo, ne oziraje se na posledice za obstoj in prihodnost narodov, glede oblikovanja kulture in družbenega vedenja, streti nedotakljivost človeškega življenja. Katoličani imajo v tem usodnem trenutku pravico in dolžnost posredovati, da bi opozorili na najgloblji smisel življenja in na odgovornost vseh v razmerju do njega. Zvest stalnemu nauku Cerkve, je Janez Pavel II. večkrat poudaril, da imajo tisti, ki neposredno sodelujejo v zakonodajnih predstavništvih, »točno določeno obvezo, da se uprejo« vsakemu zakonu, ki bi bil napad na človeško življenje. Zanje tako kot za vsakega katoličana velja, da se ne udeležujejo javnih prireditev v prid tovrstnim zakonom, prav tako pa ni nikomur dovoljeno, da bi jih na volitvah podprl s svojim glasom.¹⁹ To pa ne preperečuje, kot uči Janez Pavel II. v okrožnici *Evangelij življenja*, da ne bi v primeru, ko ne bi bilo mogoče preprečiti ali popolnoma odpraviti že veljavnega zakona v prid splavu ali takšnega zakona, o katerem se glasuje, »poslanec, čigar absolutno nasprotovanje splavu bi bilo jasno in vsem znano, mogel upravičeno ponuditi lastno podporo predlogom, ki merijo na *omejitev škode* takšnega zakona in zmanjšajo negativen vpliv na ravni kulture in javne morale«.²⁰

Ob tem je treba dodati, da dobro oblikovana krščanska vest nikomur ne dovoljuje, da bi z lastnim glasom podprl udejanjanje političnega programa ali posamičnega zakona, ki spodkopava bistveno vsebino vere in morale s predstavljanjem alternativnih predlogov ali predlogov, ki

so takšni vsebini nasprotni. Ker je vera neločljiva celota, ni logično osamiti eno samo od njenih vsebin na račun celovitosti katoliškega nauka. Politično udejstvovanje s kakega osamljenega vidika družbenega nauka Cerkve ne zadošča, da bi v celoti zajelo odgovornost za skupno dobro. Katoličan ne sme pomisliti na to, da bi drugim prepustil obvezo, ki jo ima zaradi evangelija Jezusa Kristusa. Tako bo mogoče oznanjati in doseči resnico o človeku in o svetu.

Ko se politično delovanje spopada z moralnimi načeli, ki ne dopuščajo nikakršnih razveljavitev, izjem ali kompromisa, postane obveza katoličanov očitnejša in napolnjena z odgovornostjo. Ob soočenju s *temeljnimi etičnimi načeli, ki se jim ni mogoče odpovedati*, morajo namreč verujoči vedeti, da gre za obstoj moralnega reda, ki zadeva celovito dobro osebe. Takšni so na primer državni zakoni glede *splava* in *evtanazije* (te ne smemo zamenjevati z odklanjanjem *terapijske vneme*, namreč z odklanjanjem, ki je tudi moralno upravičeno), ki morajo varovati izvorno pravico do življenja od spočetja do njegovega naravnega konca. Enako je treba poudariti dolžnost spoštovanja in varovanja pravic *človeškega zarodka*. Podobno je treba ob soočenju z današnjimi zakoni o razvezi zakona poskrbeti za varstvo in pospeševanje *družine*, utemeljene na monogamnem zakonu med osebama različnega spola in zavarovane v njeni enotnosti in trdnosti: z njo nikakor ni dovoljeno zakonodajno primerjati drugih oblik skupnega življenja; te oblike tudi ne smejo biti pravno priznane. Tako je tudi jamstvo staršem, da smejo svobodno *vzgajati* svoje otroke, neodtujljiva pravica, ki jo med drugim priznavajo mednarodne deklaracije o človekovih pravicah. Enako je treba sprejema-

ti *družbeno varstvo mladoletnih* in osvobajanje žrtev *modernih oblik suženjstva* (pomislimo na primer na mamila in prostitucijo). Iz tega seznama ne moremo izvzeti pravice do *verske svobode* in razvoja s pomočjo *ekonomije*, ki je v službi osebe in skupnega dobrega v spoštovanju družbene pravičnosti, načela človeške solidarnosti in načela subsidiarnosti, po katerem je »vsem osebam, družinam in združenjem treba priznati pravice in njihovo izvajanje«. ²¹ Kako ne bi slednjič v teh primerih ugledali velike teme *miru*? Mirovniški in ideološki pogled hoče včasih razvrednotiti vrednoto miru, v drugih primerih pa prihaja do popuščanja posplošeni etični sodbi in do pozabe na kompleksnost vzrokov, o katerih je beseda. Mir je zmeraj »sad pravičnosti in posledica ljubezni«; ²² zahteva korenito in absolutno zavračanje nasilja in terorizma ter stalno in budno prizadevanje ljudi s politično odgovornostjo.

3. Načela katoliškega nauka o laičnosti in pluralizmu

5. Ob teh vprašanjih je sicer dopustno misliti na uporabo številnih metodologij, ki upoštevajo različne dojemljivosti in kulture, vendar pa se ne sme noben vernik sklicevati na načelo pluralizma in avtonomije laikov v politiki ter dajati prednost rešitvam, ki bi ogrozile ali oslabile ohranjanje etičnih zahtev, ki so bistvene za skupno dobro družbe. Ne gre za vrednote, ki bi bile same po sebi religiozne ('konfesionalne'), ker so takšne etične zahteve ukoreninjene v človeškem bitju in pripadajo naravnemu moralnemu zakonu. Od svojih zagovornikov ne zahtevajo izpovedovanja krščanske vere, četudi jih cerkveni nauk potrjuje

in jih vedno in povsod varuje v nesebičnem služenju resnici o človeku in skupnemu dobremu civilnih družb. Sicer pa ni mogoče zanikati, da bi se morala tudi politika sklicevati na načela, ki imajo lastno absolutno vrednost, ker so v službi človekovega dostojanstva in resničnega človeškega napredka.

6. Opomba, ki je pogosto navedena v povezavi z *»laičnostjo«*, ki naj bi vodila prizadevanja katoličanov, zahteva pojasnilo, in to ne zgolj terminološko. Uveljavljanje laičnosti v skladu z zavestjo o skupnem dobrem politične družbe nima nič opraviti s *»konfesionalizmom«* ali versko nestrpnostjo. Za katoliški moralni nauk je laičnost pojmovana kot avtonomija državnega in političnega področja od religijskega in cerkvenega – *ne pa od moralnega (nравstvenega)* – vrednota, ki jo je pridobila in priznala Cerkev in pripada dediščini dosežene civilizacije.²³ Janez Pavel II. je večkrat posvaril pred nevarnostmi, ki izhajajo iz mešanja verskega in političnega področja. *»Zelo občutljivi so položaji, v katerih izrecno versko merilo postane – ali skuša postati – državni zakon, ne da bi upoštevali razlikovanje med pristojnostmi religije in politične družbe. Enačenje verskega zakona z državnim lahko v resnici zaduši versko svobodo ter celo omeji ali zanika druge neodtujljive človekove pravice.«*²⁴ Verniki se dobro zavedajo, da izrecno verska dejanja (izpoved vere, izpolnjevanje bogoslužnih dejanj in sprejem zakramentov, teološki nauk, vzajemna komunikacija med verskimi oblastmi in verniki itd.) ostajajo zunaj pristojnosti države, ki se vanje ne sme mešati niti jih ne sme kakor koli zahtevati ali preprečevati, z izjemo upravičenih zahtev, ki jih nalaga javni red. Na priznanje državnih in političnih pravic in podeljevanje javnih služb

ne smejo vplivati prepričanja ali opravila verske narave, ki jih gojijo državljani.

Popolnoma drugačno vprašanje je pravica in dolžnost katoličanov in tudi vseh drugih državljanov, da iskreno iščejo resnico ter z zakonitimi sredstvi uveljavljajo in branijo moralno resnico, ki se tiče družbenega reda, pravičnosti, svobode, spoštovanja življenja in drugih pravic osebe. Dejstvo, da nekatere od teh resnic uči tudi Cerkev, ne zmanjšuje civilne in »laične« upravičenosti udejstvovanja tistih, ki se v njih prepoznajo, in sicer neodvisno od vloge, ki sta jo razumsko iskani in iz vere prihajajoča potrditev igrala pri tem, da jih je priznal vsak posamičen državljan. »Laičnost« namreč kaže najprej naravnost tistega, ki spoštuje resnice, vznikle iz naravnega spoznanja o človeku, živečem v družbi, četudi te resnice hkrati uči neka točno določena religija, kajti resnica je ena. Zmota bi bila upravičeno *avtonomijo*, ki jo morajo zavzeti katoličani v politiki, zamenjevati z zahtevo po uveljavitvi načela, ki ne upošteva npravstvenega in družbenega nauka Cerkve.

S svojim posredovanjem na tem področju cerkveno učiteljstvo noče uveljavljati politične oblasti niti odstraniti mnenjske svobode katoličanov o prigradnih vprašanjih. Hoče marveč – v skladu z njegovo lastno nalogo – poučiti in razsvetliti vest verujočih, predvsem tistih, ki se posvečajo udejstvovanju v političnem življenju, da bi bilo njihovo delovanje zmeraj v službi celovitega pospeševanja osebe in skupnega dobrega. Družbeni nauk Cerkve ni vmešavanje v vladanje posameznih držav. Seveda nalaga vernim laikom moralno dolžnost doslednosti, ki je lastna njihovi vesti, ki je ena sama in enotna. »V svojem bivanju ne morejo (laiki) živeti dvojnega življe-

nja: z ene strani tako imenovano duhovno življenje z njegovimi vrednotami in zahtevami; z druge strani pa tako imenovano svetno življenje, torej življenje v družini, na delovnem mestu, v družbenih odnosih, v političnih in kulturnih odnosih. Mladika, zakoreninjena v trti, ki je Kristus, prinaša svoje sadove na vseh področjih dejavnosti in bivanja. Vsa različna področja laiškega življenja se vključujejo v Božji načrt. Tega hoče Bog kot zgodovinski kraj razodevanja in uresničevanja ljubezni Jezusa Kristusa v slavo Očeta in v službi bratom. Vsaka dejavnost, vsak položaj, vsaka konkretna dolžnost – kot na primer usposobljenost in solidarnost pri delu, ljubezen in predanost v družini in pri vzgoji otrok, družbena in politična služba, predlog resnice na področju kulture – so previdnostne priložnosti za ‘neprestano življenje vere, upanja in ljubezni’.²⁵ Živeti in delovati politično v skladu z lastno vestjo ni suženjsko prepuščanje stališčem, tujim političnemu udejstvovanju ali kakoli obliki konfesionalizma, ampak je izraz, s katerim kristjani dajejo svoj dosledni prispevek, da bi se skozi politiko vzpostavil pravičnejši družbeni red, bolj skladen z dostojanstvom človekove osebe.

V demokratičnih družbah vse predloge obravnavajo in pretresajo svobodno. Tisti, ki bi v imenu spoštovanja posameznikove vesti hoteli videti v moralni dolžnosti kristjanov, da delajo po svoji vesti, znamenje za politično diskvalifikacijo, in bi zanikali njihovo legitimno pravico, da v politiki delujejo po lastnem prepričanju v skupno dobro, bi zašli v netolerantni *laicizem*. V tej perspektivi namreč hočejo zanikati ne samo vsakršen politični in kulturni pomen krščanske vere, ampak celo samo možnost naravne etike. Če bi bilo tako, bi se odprla vrata v moralno anarhijo,

ki se ne bi mogla nikoli poistovetiti z nobeno obliko legitimnega pluralizma. Posledica takšne ureditve bi bila razvidna kot prevlada močnejšega nad slabotnejšim. Potiskanje krščanstva na rob družbe tudi sicer ne bi moglo koristiti načrtovani prihodnosti neke družbe in soglasju med narodi, še več, po življenju bi streglo samim duhovnim in kulturnim temeljem družbe.²⁶

4. Premisleki o posebnih vidikih

7. V novejših razmerah se je dogodilo, da so se tudi znotraj nekaterih združenj ali organizacij, ki se navdihujejo pri katolištvu, pojavile usmeritve, podpirajoče politične sile in gibanja, ki so o bistvenih etičnih vprašanjih izrazili stališča, nasprotna moralnemu in družbenemu nauku Cerkve. Ker so takšne izbire in soglasja v nasprotju z osnovnimi načeli krščanske vesti, niso združljive s pripadnostjo združenjem ali organizacijam, ki se opredeljujejo za katoliške. Podobno je treba poudariti, da so nekatere katoliške revije in časopisi v nekaterih državah, ko je prišlo do političnih izbir, usmerjali bralce dvoumno in nedosledno, pri čemer so se igrali s pomenom avtonomije katoličanov v politiki in niso upoštevali načel, na katera so se sklicevali.

Vera v Jezusa Kristusa, ki je sam sebe opredelil kot »pot, resnico in življenje« (Jn 14, 6), zahteva od kristjanov napor, da si z večjo zavzetostjo prizadevajo za izgradnjo kulture, ki se bo navdihovala ob evangeliju in bo vnovič predstavila dediščino vrednot in vsebine katoliškega izročila. Potreba, da bi s sodobnimi kulturnimi izrazi predstavili sad duhovne, intelektualne in npravstvene dediščine katolištva, se danes zdi nujna, neodlož-

ljiva, tudi zato, da bi se izognili tveganju kulturne diaspore katoličanov. Sicer pa dosežena kulturna teža in zrela izkušnja političnega udejstvovanja, ki so jo katoličani v različnih deželah znali razviti predvsem v desetletjih po drugi svetovni vojni, ne more v njih zbuditi manjvrednostega občutka pred drugimi predlogi, za katere je novejša zgodovina pokazala, da so šibki ali korenito napačni. Nezasadno in omejujoče je misliti, da se more družbeno udejstvovanje katoličanov omejiti na preprosto preoblikovanje struktur, kajti če podlaga ni kultura, ki bi bila sposobna sprejeti, upravičiti in načrtovati postavke, izhajajoče iz vere in iz morale, bo preoblikovanje vedno slonelo na krhkih temeljih.

Vera ni nikoli zahtevala, da bi z okorelo shemo obrzdala družbeno-politične vsebine, saj se je zavedala, da zgodovinska razsežnost, v kateri živi človek, zahteva preverjanje nepopolnih in pogosto naglo spreminjajočih se razmer. S tega vidika je treba zavrtniti politična stališča in oblike vedenja, navdihujoče se pri utopistični viziji, ki sprevrže izročilo svetopisemske vere v nekakšen profetizem brez Boga, instrumentalizira versko sporočilo ter usmerja zavest k zgolj zemeljskemu upanju, ki izničuje ali omejuje krščansko teženje k večnemu življenju.

Hkrati Cerkev uči, da pristne svobode ni brez resnice. »Resnica in svoboda namreč stopata skupaj ali pa skupaj žalostno propadeta,« je zapisal Janez Pavel II.²⁷ V družbi, kjer ne gledajo na resnico in je ne skušajo doseči, oslabi tudi vsakršna oblika pristnega udejanjanja svobode; pri tem se odpre pot k libertinizmu in individualizmu, ki škodita varovanju dobrega osebe in celotne družbe.

8. Ob tem se je dobro spomniti na resnico, ki v sodobnem javnem mnenju danes ni vedno natančno zaznana ali izražena: pravica do svobode vesti in še posebej do verske svobode, ki jo je razglasila *Izjava o verski svobodi (Dignitatis humanae)* 2. vatikanskega koncila, je utemeljena v ontološkem dostojanstvu človekove osebe in ne v neobstoječi enakosti med religijami in človeškimi kulturnimi sistemi.²⁸ V tem smislu je papež Pavel VI. poudaril, da »koncil te pravice do verske svobode nikakor ne utemeljuje v dejstvu, da bi imele vse religije in vsi nauki, tudi zmotni, bolj ali manj enako vrednost; utemeljuje jo marveč v dostojanstvu človeške osebe; ta pa zahteva, da ni podvržena zunanjim omejitvam, ki praviloma zatirajo vest v iskanju prave vere in v njenem sprejetju.«²⁹ Uveljavljanje svobode vesti in verske svobode torej v ničemer ne nasprotuje katoliškemu nauku v njegovi obsodbi ideologije brezbržnosti in religioznega relativizma,³⁰ ampak je z njim popolnoma skladna.

5. Sklep

9. Usmeritve, ki jih vsebuje to *Navodilo*, želijo osvetliti enega izmed najpomembnejših vidikov enotnosti kristjanovega življenja: skladnost med vero in življenjem, med evangelijem in kulturo, na katerega spominja 2. vatikanski koncil. Vernike spodbuja, naj »zvesto izpolnjujejo svoje zemeljske dolžnosti in se dajo voditi duhu evangelija. Moti se, kdor ve, da tukaj nimamo stalne domovine, ampak iščemo prihodnjo, vendar misli, da lahko zato zanemarja svoje zemeljske dolžnosti in ne pomisli, da ga, nasprotno, prav vera še bolj zavezuje k temu, da jih izpolnjuje v skladu z lastno poklicanostjo.« Verniki naj si želijo, »da bi

mogli vse svoje zemeljske dejavnosti v združitvi človeških, domačih, poklicnih, znanstvenih in tehničnih moči razložiti v eni sami vitalni sintezi z verskimi dobrinami, katere s svojim najvišjim vodstvom vse usklajujejo v Božjo slavo «.³¹

Papež Janez Pavel II. je na avdienci 21. novembra leta 2002 odobril pričujoče Dokrtilno navodilo, ki ga je sprejelo redno zasedanje te Kongregacije, in je odločil, naj bo izdano.

Rim, na sedežu Kongregacije za verski nauk, 24. novembra 2002, na praznik Našega Gospoda Jezusa Kristusa, Kralja vesolja.

Joseph kard. RATZINGER
prefekt

Tarcisio BERTONE
zaslužni škof v Vercelliju
tajnik

Opombe

¹ *Pismo Diognetu*, 5, 5. Prim. tudi *Katekizem katoliške Cerkve*, Ljubljana 1993, št. 2240.

² Janez Pavel II., *Apostolsko pismo Motu proprio* ob proglasitvi sv. Tomaža Mora za zavetnika politikov in oblastnikov, 1, v: AAS 93 (2001) 76–80.

³ *Prav tam*, 4.

⁴ Prim. Drugi vatikanski koncil, *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu* (1965), 31; *Katekizem katoliške Cerkve*, 1915.

⁵ Prim. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 75.

⁶ Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (Christifideles laici)*, Cerkevni dokumenti 41, Ljubljana 1989, 42. To doktrinalno navodilo se očitno nanaša na politična prizadevanja vernih laikov. Pastirji imajo pravico in dolžnost, da predlagajo moralna načela tudi na področju družbene ureditve; »Dejavno sodelovanje v političnih strankah je primerno le za laike« (Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih*, 60). Prim. tudi Kongregacija za duhovnike, *Direktorij za življenje in službo duhovnikov*, Cerkevni dokumenti 56, Ljubljana 1994, 33.

⁷ *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 76.

⁸ Prim. *prav tam*, št. 36.

⁹ Prim. Drugi vatikanski koncil, *Odlok o laiškem apostolatu (Apostolicam actuositatem)*, 1965, 7; *Dogmatična konstitucija o Cerkvi (Lumen gentium)*, 1965, 36; *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 31 in 43.

¹⁰ Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih*, 42.

¹¹ V zadnjih dveh stoletjih je papeško učiteljstvo večkrat spregovorilo o glavnih vprašanjih, ki zadevajo družbeni in politični red. Prim.: Leon XIII., *Okrožnica Diuturnum illud*, v: ASS 14 (1881/82) 4 sl.; Isti, *Okrožnica Immortale Dei*, v: ASS 18 (1885/86) 162 sl.; Isti, *Okrožnica Libertas praestantissimum*, v: ASS 20 (1887/88) 593 sl.; Isti, *Okrožnica Rerum novarum – O delavskem vprašanju*, v: ASS 23 (1890/91) 643 sl.; Benedikt XV., *Okrožnica Pacem Dei munus pulcherrimum*, v: AAS 12 (1920) 209 sl.; Pij XI., *Okrožnica Quadragesimo anno – Ob štiridesetletnici*, v: AAS 23 (1931) 190 sl.; Isti, *Okrožnica Mit brennender Sorge – Spekočo skrbjo*, v: AAS 29 (1937) 145–167; Isti, *Okrožnica Divini redemptoris – Božanski Odrešenik*, v: AAS 29 (1937) 78 sl.; Pij XII., *Okrožnica Summi Pontificatus*, v: AAS 31 (1939) 423 sl.; Isti, Radijski

govori (*Radiomessaggi natalizi*) 1941–1944; Janez XXIII., Okrožnica *Mater et magistra – Mati in učiteljica*, v: AAS 53 (1961) 401–464; Isti, Okrožnica *Pacem in terris – Mir na zemlji*, AAS 55 (1963) 257–304; Pavel VI. Okrožnica *Populorum progressio – O delu za razvoj narodov*, AAS 59 (1967) 257–299; Isti, *Apostolsko pismo Octogesima adveniens – Ob osemdesetletnici*, AAS 63 (1971) 401–441. (Večina zgoraj navedenih dokumentov je objavljeno v: Janez Juhant – Rafko Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, Mohorjeva družba, Celje 1984.)

¹² Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Centesimus annus – Ob stoletnici*, Cerkveni dokumenti 45, Ljubljana 1991, 46; Janez Pavel II., *Okrožnica Veritatis splendor – Sijaj resnice*, Cerkveni dokumenti 52, Ljubljana 1994, 101; Janez Pavel II., *Nagovor italijanskemu parlamentu na skupni seji*, 5, v: *L'Osservatore Romano*, 15. 11. 2002.

¹³ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Evangelium vitae – Evangelij življenja*, Cerkveni dokumenti 60, Ljubljana 1995, 22.

¹⁴ Prim. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 76.

¹⁵ *Prav tam*, 75.

¹⁶ Prim. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 43 in 75.

¹⁷ Prim. *prav tam*, 25.

¹⁸ *Prav tam*, 73.

¹⁹ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Evangelium vitae – Evangelij življenja*, 73.

²⁰ *Prav tam*.

²¹ *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 75.

²² *Katekizem katoliške Cerkve*, 2304.

²³ Prim. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 76.

²⁴ Janez Pavel II., *Poslanica ob svetovnem dnevu miru 1991: »Če hočeš mir, spoštuj prepričanje vsakega človeka«*, IV, v: AAS 83 (1991) 410–421.

²⁵ Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih*, 59. Notranji navedek je iz *Odloka Apostolicam actuo-sitatem – O laiškem apostolatu*, 4.

²⁶ Prim. Janez Pavel II., *Nagovor diplomatskemu zboru, akreditiranem pri Svetem sedežu*, v: *L'Osservatore Romano*, 11. 1. 2002.

²⁷ Janez Pavel II., *Okrožnica Fides et ratio – Vera in razum*, Cerkveni dokumenti 80, Ljubljana 1999, 90.

²⁸ Prim. Drugi vatikanski koncil, *Izjava O verski svobodi*, 1: »Cerkveni zbor najprej izpoveduje, da je Bog sam poka-

zal človeškemu rodu pot, po kateri bi mogli ljudje s službo Bogu biti v Kristusu odrešeni in se zveličati. Verujemo, da obstoji ta edina prava vera v katoliški in apostolski Cerkvi.« To ne pomeni, da ne bi Cerkev z iskrenim spoštovanjem obravnavala druga verska izročila, še več, v njih prepoznava »elemente resnice in dobrote« (prim. Drugi vatikanski koncil: *Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, 16; *Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*, 11; *Izjava o nekrščanskih verstvih*, 2; Janez Pavel II., *Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo*, Cerkevni dokumenti 46, Ljubljana 1991; Kongregacija za verski nauk, *Izjava Gospod Jezus*, v: *Communio* 10 (2000) III., 2, 8, 21.

²⁹ Pavel VI., *Nagovor Svetemu kolegiju in Rimski prelaturi*, v: »Insegnamenti di Paolo VI«, 14 (1976) 1088–1089.

³⁰ Prim. Pij IX., *Okrožnica Quanta cura*, v: ASS 3 (1867) 162; Leon XIII., *Okrožnica Immortale Dei*, v: ASS 18 (1885) 170–171; Pij XI., *Okrožnica Quas primas*, v: AAS 17 (1925) 604–605; *Katekizem katoliške Cerkve*, 2108; Kongregacija za verski nauk, *Izjava Gospod Jezus*, 22.

³¹ *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu*, 43. Prim. tudi Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih*, 59.

Opomba uredništva in uprave – V izdajah Cerkevnih dokumentov začenjamo »Novo serijo«, v kateri bomo sproti in v manjšem formatu objavljali krajše dokumente, ki bi sicer morali dalj časa čakati na objavo. Podobni dokumenti so izhajali občasno že doslej (npr. Poslanice ob svetovnem dnevu miru). Z »Novo serijo« želimo dokumentom dati večjo veljavo in tudi prepoznavnost.

SVOBODE NI BREZ RESNICE

Rafko Valenčič

Dve stvari govorita o pomembnosti dokumenta, ki ga objavljamo v slovenskem prevodu: 1. ustanova, ki je dokument izdala, v tem primeru Kongregacija za verski nauk, ki skrbno spremlja razvoj današnjega sveta in odgovarja na vprašanja, kako živeti evangelij danes, 2. narava dokumenta, ki ga opredeljujeta besedi »doktrinalno navodilo«, se pravi navodilo, ki razlaga verski oziroma moralni nauk, zato zadeva človekovo vest in ravnanje.

Ta kratki uvod želi opozoriti na nekaj izhodišč za boljše razumevanje samega dokumenta, ki je namenjen tako škofom in duhovnikom kot laikom, tako verujočim kot drugače mislečim, tako politikom kot tistim, ki pravijo, da se s politiko ne ukvarjajo, vendar so »politični« subjekti, ki svoje poglede uveljavljajo v vsakdanjem družbenem življenju na volitvah.

1. Cerkev je v zadnjih stoletjih razvila katoliški družbeni nauk, ki na temelju človeškega spoznanja in evangelija presoja družbena dogajanja ter daje načela ali le usmeritve za delovanje. Kristjani naj samostojno in odgovorno izbirajo politične opcije, upoštevajoč moralna načela in programe političnega delovanja, ki mora biti vedno v službi osebe in skupnega dobrega. Kristjane spodbuja, naj v duhu evangelija ter ob pomoči hierarhije iščejo odgovor na vprašanja sedanjega trenutka.

2. Glede na razvoj današnje družbe Navodilo z ene strani ugotavlja proces demokratizacije, v kateri prepoznava pozitivno in obetavno prihodnost, z druge pa zaznava mnoge negativne plati razvoja. Tako se poleg političnega pluralizma jav-

lja tudi etični pluralizem, v katerem je moralna resnica zapostavljena, človekova avtonomija pa se sprevrča v anarhijo. Tako se v imenu demokracije in pluralizma uveljavljajo sistemi »več resnic«, katoličanom se očita podrejenost verskim načelom in cerkveni instituciji ipd.

3. Nimajo vse resnice in načela družbenega življenja enake teže. Gospodarstvo, politika, kultura ... imajo lastne zakonitosti razvoja, ki jih moramo upoštevati, če hočemo doseči skladen razvoj osebe in družbe. Velja načelo strokovnosti in poštenosti. Obstajajo pa vprašanja (področja in odločitve), ki imajo za sedanjost in prihodnost globlji in usodnejši pomen. Volivce in politike zavezujejo k doslednemu spoštovanju moralnih načel, da bodo njihove odločitve v korist osebe in skupnosti. Tako Navodilo omenja moralno nedopustnost zakonov in odločitev, ki so napad na človekovo osebno življenje (splav, evtanazija, poskusi s človeškimi zarodki), na družino (ločitve, izenačevanje oblik skupnega življenja, zanikanje pravic staršev glede vzgoje njihovih otrok ...) in družbeno življenje (verska svoboda, solidarnost, mir).

4. Ko Navodilo spodbuja katoličane k zavzetemu delovanju v političnem življenju družbe in jih opozarja, da je beg iz/od sveta v luči vere nesprijemljiv, jih tudi opogumlja, naj zavzeto delajo za blagor osebe in skupnega dobrega. Tako v zemeljske strukture vpisujejo evangeljskega duha, ki je duh ljubezni in resnice, svobode in pravičnosti. S tem tudi pričujejo pred svetom za resničnost in osvobajajočo moč evangelija.

Rafko Valenčič

Kazalo

Doktrinalno navodilo o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo udejstvovanje in vedenje katoličanov v političnem življenju	3
1. Stalni nauk	3
2. Nekaj osrednjih vozlišč v današnji kulturni in politični razpravi	5
3. Načela katoliškega nauka o laičnosti in pluralizmu	11
4. Premisleki o posebnih vidikih	15
5. Sklep	18
Opombe	19
 Svobode ni brez resnice (Rafko Valenčič)	 22

Cerkveni dokumenti - Nova serija št 1

9789612224424